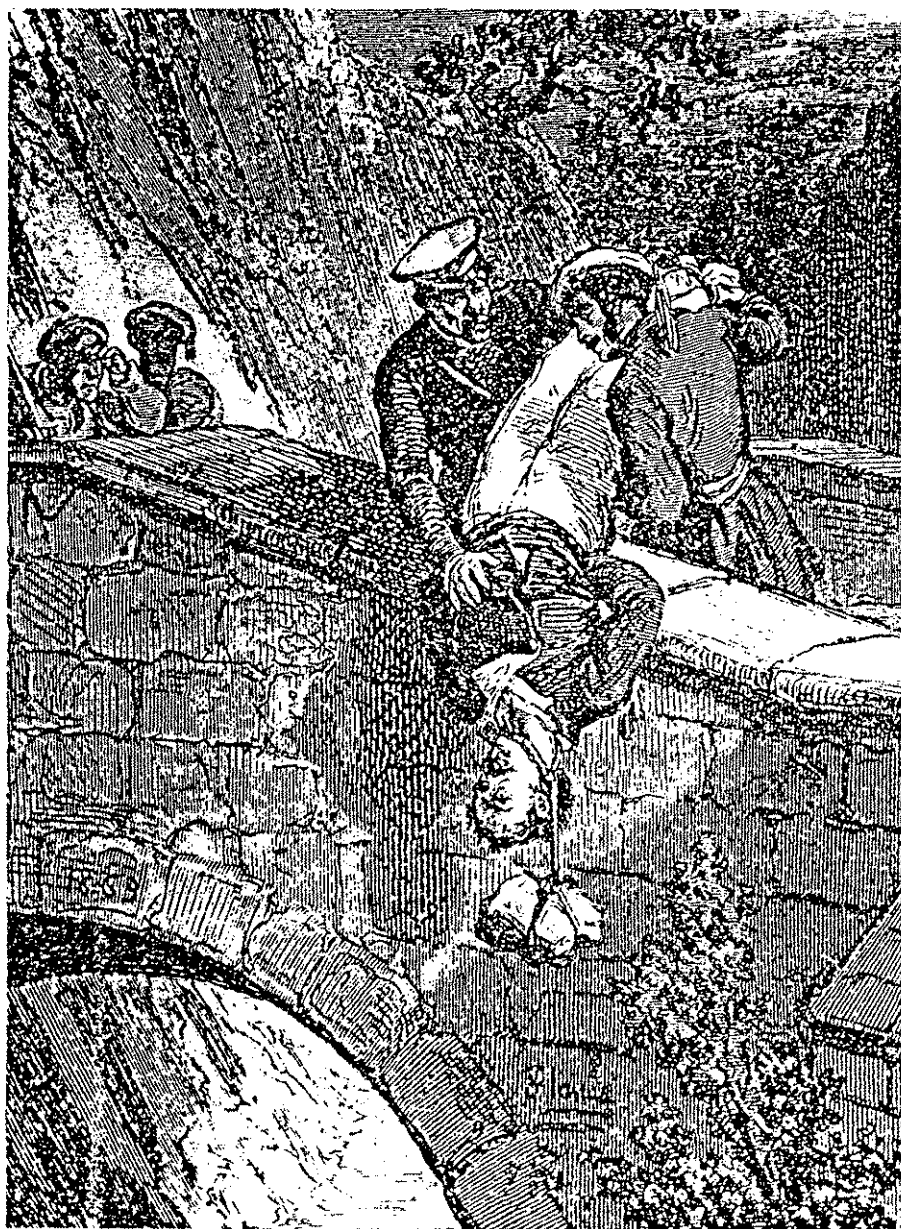

LA DESTITUCIÓ DEL COMTE D'ESPANYA A LA RECTORIA D'AVIÀ

Benigne Rafart

Una de les figures més discutides en el decurs de les diferents guerres carlines ha estat, de ben segur, la del Comte d'Espanya. Aquest enigmàtic personatge, ja va guanyar-se la coneixença en exercir de governador de Barcelona poc abans de la primera guerra, i serà, precisament en el decurs d'aquesta, quan arribarà a tenir el màxim càrrec dels carlins catalans. En el present article es dona a conèixer els darrers dies del Comte d'Espanya, i, en especial, de les circumstàncies que envoltaren la seva detenció a la rectoria d'Avià, seu de la Junta Superior del Principat de Catalunya, i que conduïren al seu assassinat a Coll de Nargó.

Dibuix d'Eusebi Planas realitzat el 1869 en que es representa l'assassinat del Comte d'Espanya a Coll de Nargó.

El 26 d'octubre farà 150 anys de la destitució i empresonament del comte d'Espanya a la rectoria d'Avià. El fet va tenir lloc en una reunió de la Junta de Berga que s'hi celebrava. Charles d'Espagnac, el comte d'Espanya, havia estat nomenat comandant general de les forces carlines del Principat, a instàncies de la Junta, el 1838. Després d'un any d'actuació, la situació era molt tensa. Per una banda, se l'acusava de dèspota no sense manca de motius. Per l'altra, hi havia sospites de què el comte era traïdor a la causa carlina, que tenia contactes fraudulents amb elements liberals. Josep M. Mundet, que ha estudiat a fons la primera guerra carlina a Catalunya, ha trobat documentació sobre un aspecte fins ara desconegut: el conflicte de competències entre la Junta de Berga i el comte d'Espanya per qüestions de caire fiscal i altres. Tothom desitjava la destitució del comte i el fet va tenir lloc a la rectoria d'Avià el 26 d'octubre de 1839.

Sobre la destitució, empresonament i posterior assassinat del comte d'Espanya s'ha escrit molt. En concret sobre la destitució a la rectoria d'Avià, l'únic autor que va presenciar els fets és l'intendent carlí Gaspar Díaz de Labandero. Existeix la hipòtesi de què "El Amigo de la Verdad", que el 1843 va defensar l'actuació de la Junta a l'obra "*Noticia de la última guerra civil de Cataluña...*" publicada a Montpeller, sigui un pseudònim del canonge Torrabadella, que també va presenciar la destitució. Però això només és una hipòtesi que no ha estat provada.

Gaspar Díaz de Labandero, intendent de l'exèrcit carlí a Catalunya de 1837 a 1839, fou acusat d'haver participat en l'assassinat del Comte d'Espanya en un article que publicà la revista francesa "*Revue des Deux Mondes*". Ell es defensà publicant a la impremta de la vídua Jordán de Madrid, el 1847, l'obra "*Historia de la Guerra civil de Cataluña en la última época, terminada con la emigración a*

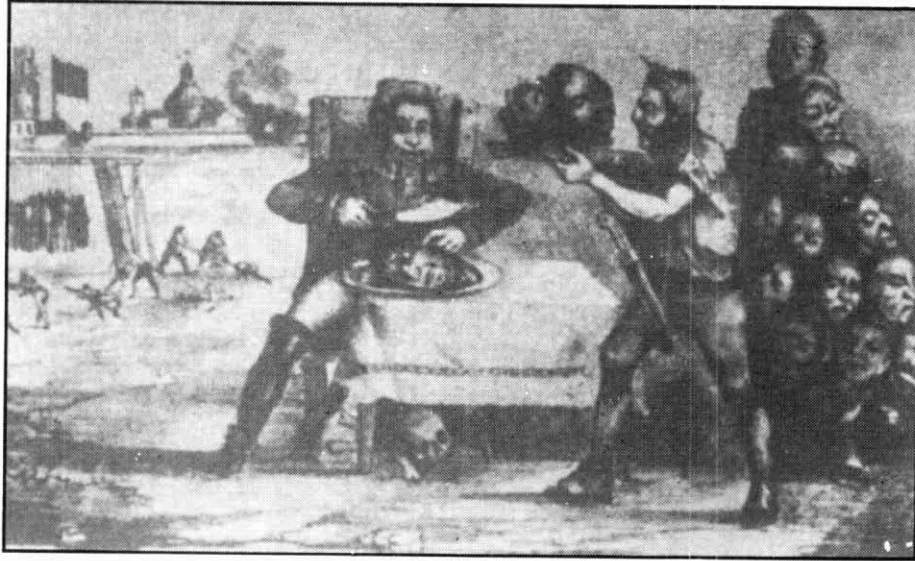
Vista general de l'església parroquial i rectoria d'Avià, seu de la Junta del Principat de Catalunya.

Francia de las tropas carlistas en julio de 1840, escrita por Don Gaspar Díaz de Labandero, testigo ocular, quien como Intendente que fué de aquel ejército y provincia, tuvo facilidad de adquirir noticias y particularidades que no se han publicado hasta ahora". La segona part d'aquest llibre inclou la "*Relación circunstanciada de todo lo ocurrido en la sesión en que fué depuesto el Conde el día 26 de octubre de 1839*", precedida d'una declaració on assegura "*bajo su palabra de honor*" que el que explica és allò que va presenciar. Aquesta "Relación circunstanciada" de Labandero està transcrita íntegrament a "*La Primera Guerra Carlina a Catalunya. Contribució al seu estudi. El Comte d'Espanya i la Junta de Berga*". (Vol. II, Ed. Barcino, Barcelona, 1935, pps. 76-88) de Ferran de Sagarra i de Siscar, nét del secretari de la Junta de Berga.

Resumint, la versió de Labandero és com segueix. Cap a les cinc de la tarda, el comte i Labandero van sortir de Berga en direcció a Avià. Anaven a cavall, acompanyats de les escortes de costum. El comte estava de bon

humor. En arribar a la rectoria d'Avià, el comte manà al seu ajudant que portés els cavalls a la casa que tenia habilitada, mentre que Labandero ordenà als seus acompanyants que esperessin a la porta de la rectoria, perquè en acabar la sessió anirien a Casserres. (Aquí Labandero fa una descripció de la sala de sessions). El comte es va asseure al seu lloc acostumat, al seu costat Ferrer, Dalmau, Andreu i Vilella; per l'esquerra, el comte tenia a Orteu, vice-president, i el canonge Torrabadella, que féu seure Labandero al seu costat. Com que faltaven Sampons i Milla, el comte disposà que no es comencés fins que arribessin. Després de fer-li una sèrie de senyals el canonge Torrabadella, Labandero sortí de la sala. Torrabadella el seguí i li comunicà que tenien ordre de destituir al comte, que havia arribat de S.M. a través del doctor Espar, i que el conduirien amb escorta a Andorra, on també aniria el doctor Ferrer, que estava comissionat per a acompanyar-los per tal que no passés res. El comte i els altres que restaven a la sala anaren a la cuina, fins que, al cap d'un quart, foren avi-

Caricatura sagnant del Comte d'Espanya en que s'evoca el seu pas com a governador de Barcelona. Fou publicat en un setmanari satíric barceloní el 1834.

sats que ja havien arribat els dos que faltaven. En voler anar a una altra habitació per tranquil·litzar-se, Labandero s'hi veié impedit per un mosso d'esquadra que té ordre de no deixar sortir ningú. Es tornaren a reunir tots a la sala de sessions, amb Millà i Sampsons, que ja havien arribat, i el comte els recriminà el seu retard. El comte obrí la sessió i demanà quin era el darrer assumpte en què s'havia ocupat la Junta. El secretari interí, Dalmau, contestà que la proposició que el canonge Torradella li havia fet a la Portella, el dia de l'obertura de la Universitat, sobre la necessitat d'augmentar el personal i material de l'exèrcit. El secretari va sortir de la sala per anar a buscar una acta, moments abans havia sortit el vocal Ferrer. Tornà el secretari dient que com que les actes eren reservades, estaven en un calaix tancat amb clau, i que l'empleat de la secretaria que les tenia no hi era. El comte es va impacientar i manà que anessin a buscar a tots els empleats de secretaria. En aquell moment entrà el vocal Ferrer, un cosí seu i un home armat, per la banda dreta del comte, i per l'esquerra un

germà de Ferrer amb altres homes armats. Agafaren el comte, li prengueren el sabre i l'immobilitzaren. El vocal Ferrer li va dir: "Exm. Sr.: El Rei N.S. ha disposat que V.E. deixi el comandament de l'exèrcit i del Principat, i que surti immediatament de la província". I aquí segueix tota la relació de converses que s'esdeingueren a la rectoria d'Avià fins que el comte sortí. Labandero acaba la seva "Relación circunstanciada" assenyalant que el comte i els seus acompanyants, segons va saber després, "es dirigiren, per sortir de la casa, per una escala que conduïa a l'església, per tal de no fer-ho per la porta de la rectoria, on haguessin trobat la meua escorta que esperava al portal de l'entrada principal".

El comte d'Espanya acabà els seus dies el 2 de novembre, dia dels difunts, llençat al Segre. El seu crani fou robat del cementiri, on havia estat sebollit al cap d'uns dies, i seguí una complicada ruta: des de ser estudiant frenològicament per Marià Cubí fins a ser col·locat sobre el taüt en els funerals que es feien a l'església de Sant Agustí de Cervera, passant per Filipi-

nes i acabant a la tomba familiar que és a les Illes.

Molt s'ha escrit sobre una vida i una mort tan agitada com la del comte d'Espanya. En el camp de la creació, Pío Baroja li dedicà dues novel·les, "La senda dolorosa" i "Humano enigma", publicades el 1928. Impressionat per la lectura d'aquestes novel·les, Baltasar Porcel visità la rectoria d'Avià "una nit de pluja... Tot era silenci, humitat i potser misteri". La tràgica mort del comte, per altra banda, ha inspirat obra gràfica diversa, des de la litografia de Planas datada al 1869 fins a un gravat d'Arranz Bravo fet fa dues dècades. Amb motiu d'escaure's el 150è. Aniversari de la destitució i empresonament, a la rectoria d'Avià, s'hi ha col·locat una làpida commemorativa. Josep M. Mundet i Grife, que ha publicat "La Primera Guerra Carlina a Catalunya. Història militar i política" a les publicacions de l'Abadia de Montserrat, sota els auspicis del Centre d'Història Contemporània de la Generalitat, va fer una conferència, a Avià, i l'Ateneu d'aquesta població li ha editat un llibret sobre la destitució del comte.

BENIGNE RAFART